

Bài 2

CÁCH MẠNG TƯ SẢN PHÁP CUỐI THẾ KỈ XVIII

(2 tiết)

I – MỤC TIÊU BÀI HỌC

1. Kiến thức

HS biết và hiểu :

– Những sự kiện cơ bản về diễn biến của cách mạng qua các giai đoạn, vai trò của nhân dân trong việc đưa đến thắng lợi và phát triển của cách mạng.

– Ý nghĩa lịch sử của cách mạng.

2. Tư tưởng

– Nhận thức tính chất hạn chế của cách mạng tư sản.

– Bài học kinh nghiệm rút ra từ Cách mạng tư sản Pháp cuối thế kỉ XVIII.

3. Kỹ năng

– Vẽ, sử dụng bản đồ, lập niên biểu, bảng thống kê.

– Biết phân tích, so sánh các sự kiện, liên hệ kiến thức đang học với cuộc sống.

II – NHỮNG ĐIỀU CẦN LƯU Ý

– Tình hình nước Pháp trước cách mạng về các mặt kinh tế, chính trị, xã hội làm cho mâu thuẫn giữa giai cấp phong kiến thống trị và tư sản, nhân dân lao động ngày càng sâu sắc, dẫn tới cuộc cách mạng. Các nhà tư tưởng tiến bộ lúc bấy giờ đã góp phần thúc đẩy cách mạng nổ ra.

– Cách mạng Pháp bùng nổ và phát triển qua các giai đoạn : quân chủ lập hiến, cộng hoà và chuyên chính dân chủ cách mạng. Quần chúng nhân dân có vai trò lớn đối với thắng lợi và phát triển của cách mạng.

– Cách mạng Pháp cuối thế kỉ XVIII là cuộc cách mạng tư sản, có ý nghĩa lịch sử lớn, song cũng có nhiều hạn chế.

III – THIẾT BỊ, TÀI LIỆU CẦN CHO BÀI GIẢNG

– Bản đồ nước Pháp thế kỉ XVIII.

– Tìm hiểu nội dung các hình trong SGK.

– Tra cứu các thuật ngữ, khái niệm và thu thập một vài tài liệu cần thiết cho bài giảng.

IV – GỢI Ý THỰC HIỆN BÀI GIẢNG

1. Giới thiệu bài mới

Sau khi kiểm tra bài cũ, GV chuyển ý : "Cách mạng tư sản đã thành công ở một số nước mà chúng ta đã học và tiếp tục nổ ra, trong đó ở nước Pháp đạt đến sự phát triển cao. Vì sao cách mạng tư sản nổ ra và phát triển ở Pháp ? Cách mạng trải qua các giai đoạn nào ? Ý nghĩa lịch sử ra sao ? Đó là những vấn đề cơ bản cần nắm trong học tập, đạt được mục tiêu đề ra ở SGK".

2. Dạy và học bài mới

Tiết 1

Mục I – Nước Pháp trước cách mạng, có ba ý :

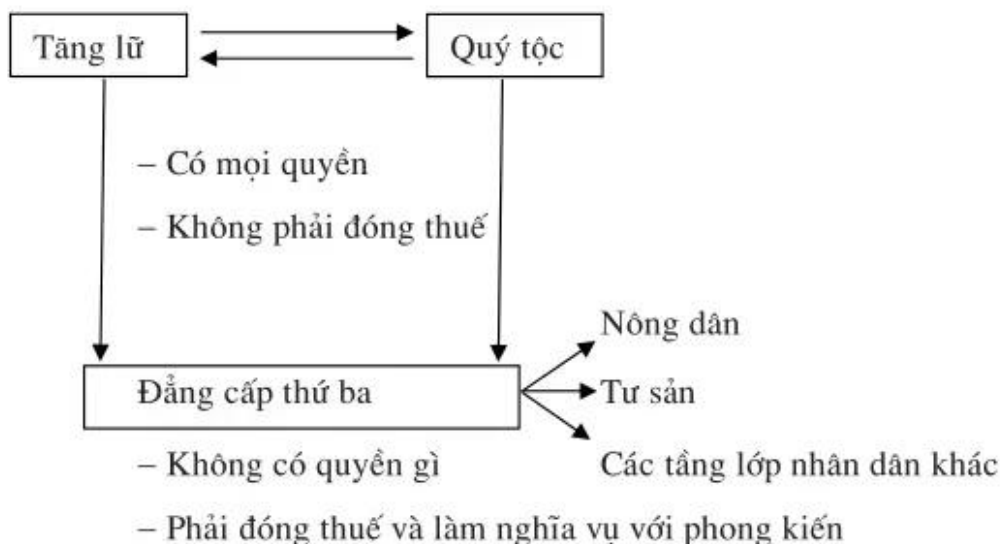
1. Tình hình kinh tế

– "Tính chất lạc hậu của nền nông nghiệp Pháp thể hiện ở những điểm nào ?". (HS xem SGK, suy nghĩ và trả lời). "Nguyên nhân sự lạc hậu này là do đâu ?" (sự bóc lột của phong kiến địa chủ).

– “Chế độ phong kiến đã kìm hãm sự phát triển của công, thương nghiệp ra sao ?” (Hướng dẫn HS trả lời theo SGK)

2. Tình hình chính trị – xã hội

– Qua trình bày, GV lưu ý HS các khái niệm “giai cấp” và “đẳng cấp” để hiểu sự phân chia xã hội Pháp ra ba đẳng cấp. Có thể sử dụng mô hình sau :

Qua sơ đồ này, HS nhận thấy vai trò, vị trí, quyền lợi khác nhau của các đẳng cấp, những mâu thuẫn và quan hệ giữa các đẳng cấp, đồng thời thấy được sự khác nhau giữa đẳng cấp và giai cấp (giai cấp phong kiến gồm hai đẳng cấp : Quý tộc và Tầng lữ ; Đẳng cấp thứ ba lại gồm các giai cấp : nông dân, tư sản và những tầng lớp khác).

Sơ đồ này minh họa bằng bức tranh trong SGK (Hình 5) : “Một nông dân già, tay chống chiếc cuốc (tiêu biểu cho nền nông nghiệp lạc hậu), cõng trên lưng Quý tộc và Tầng lữ (chịu sự áp bức). Trong túi áo, túi quần của người nông dân có những tờ văn tự vay nợ, cầm ruộng đất. Các hình chim, thỏ nói lên đặc quyền của thế lực phong kiến (có quyền nuôi các loài vật này, nếu nông dân bắt giết sẽ bị trừng phạt) và chuột (phá hoại mùa màng)”.

Sơ đồ và bức tranh đã cụ thể hoá nội dung bài học nhằm giúp HS trả lời câu hỏi ở cuối mục (vị trí, mối quan hệ giữa các đẳng cấp).

3. Đấu tranh trên mặt trận tư tưởng

SGK giới thiệu ba nhà tư tưởng nổi tiếng của giai cấp tư sản lúc bấy giờ đã đấu tranh chống chế độ phong kiến, góp phần vào sự bùng nổ và thắng lợi của cách mạng Pháp. Chú ý câu nói của các nhà tư tưởng Pháp, tiêu biểu cho quan điểm của họ : Mông-te-xki-ơ và Rút-xô nói về quyền tự do của con người và việc đảm bảo quyền tự do. Vôn-te thể hiện quyết tâm đánh đổ bọn phong kiến thống trị ("toà nhà của sự dối trá") và tăng lữ ("bọn đê tiện").

Mục II – Cách mạng bùng nổ, có hai ý :

1. Sự khủng hoảng của chế độ quân chủ chuyên chế

– "Sự suy yếu của chế độ quân chủ chuyên chế thể hiện ở những điểm nào ?" (GV gợi ý HS trả lời theo SGK).

– "Vì sao nhân dân đứng dậy đấu tranh ?" (kể một vài cuộc khởi nghĩa).

– Nhắc lại đôi nét về tình hình nước Pháp trước cách mạng ở mục I và sự khủng hoảng của chế độ quân chủ chuyên chế để gợi ý HS trả lời về hệ quả tất yếu → cuộc cách mạng chống phong kiến, do giai cấp tư sản đứng đầu, sẽ nổ ra.

2. Mở đầu thắng lợi của cách mạng

– Trình bày tóm tắt về Hội nghị ba đẳng cấp, thể hiện mâu thuẫn giữa nhà vua và Đẳng cấp thứ ba đạt tới tột đỉnh.

– Dùng bức tranh "Tấn công pháo đài – nhà tù Ba-xti" để nói về cuộc đấu tranh của quần chúng nhân dân đã đưa cách mạng đến thắng lợi : "Pháo đài Ba-xti được xây dựng để bảo vệ kinh thành Pa-ri, có hào sâu xung quanh ngăn cách, có cầu treo và đại bác phòng giữ. Về sau, pháo đài được dùng để giam cầm, giết hại những người chống chế độ phong kiến. Ngục Ba-xti là tượng trưng cho uy quyền của chế độ phong kiến. Sáng sớm ngày 14 – 7, 300 000 quân chúng Pa-ri cầm vũ khí kéo đến bao vây, tấn công ngục Ba-xti. Sau 4 giờ chiến đấu, quân chúng ulla vào, đội bảo vệ đầu hàng, giết chết viên sĩ quan chỉ huy chống cự lại". Tiếp đó, GV đặt câu hỏi : "Vì sao việc đánh chiếm pháo đài Ba-xti đã mở đầu cho thắng lợi của cách mạng ?" (Chế độ quân chủ chuyên chế bị giáng đòn đầu tiên quan trọng, cách mạng bước đầu thắng lợi, tiếp tục phát triển).

Tiết 2

Mục III – Sự phát triển của cách mạng, gồm bốn ý :

1. *Chế độ quân chủ lập hiến (từ ngày 14 – 7 – 1789 đến ngày 10 – 8 – 1792)*

– GV nhắc HS nhớ lại chế độ quân chủ lập hiến ở Anh rồi nói rõ : cách mạng thắng lợi ở Pa-ri, nhanh chóng lan rộng khắp nước ; giai cấp tư sản lợi dụng sức mạnh của quần chúng để nắm chính quyền, hạn chế quyền vua và cũng xoa dịu sự căm phẫn của nhân dân.

– Về bản *Tuyên ngôn nhân quyền và dân quyền* và Hiến pháp 1791, GV trình bày theo SGK, hướng dẫn HS phân tích các điều khoản đã nêu để các em thấy rõ tính chất giai cấp (tư sản) của các văn kiện này. "Tuyên ngôn..." và Hiến pháp 1791 phục vụ quyền lợi của ai là chủ yếu ?", "Quần chúng có được hưởng quyền gì không ?", "Sự thoả hiệp của giai cấp tư sản với phong kiến thể hiện ở điểm nào ? Vì sao có sự thoả hiệp này ?" v.v...

2. *Bước đầu của nền cộng hoà (từ ngày 21 – 9 – 1792 đến ngày 2 – 6 – 1793)*

"Cuộc khởi nghĩa ngày 10 – 8 – 1792 của quần chúng đưa đến kết quả gì ? (nền thống trị của đại tư sản bị lật đổ, chế độ phong kiến bị xoá bỏ hoàn toàn, nền cộng hoà được xác lập).

– "Kết quả này có cao hơn giai đoạn trước không ? Thể hiện ở những điểm nào ?". GV gợi ý HS trả lời (dựa theo SGK) và nhận thấy rằng, cách mạng phát triển đi lên một bước, do quần chúng thúc đẩy.

– Dựa vào lược đồ để cụ thể hoá tình hình "Tổ quốc lâm nguy" (vùng nổi loạn chống cách mạng lan rộng, cuộc tấn công nước Pháp cách mạng từ nhiều phía). Trước tình thế ấy, "Thái độ của phái Gi-rông-đanh cầm quyền ra sao ?" (dựa theo SGK). "Quần chúng nhân dân Pháp phải làm gì ?" (phải bảo vệ Tổ quốc, lật đổ phái Gi-rông-đanh).

3. *Chuyên chính dân chủ cách mạng Gia-cô-banh (từ ngày 2 – 6 – 1793 đến ngày 27 – 7 – 1794)*

– Không giải thích về lí luận khái niệm "Chuyên chính dân chủ cách mạng" (tuy GV phải nắm vững), mà qua trình bày các sự kiện cụ thể (những biện pháp kiên quyết, tiến bộ) của chính phủ cách mạng để HS hiểu được khái niệm này.

– Giới thiệu đôi nét về Rô-be-spie, nêu các phẩm chất tốt đẹp của ông (kiên quyết cách mạng, không chịu khuất phục trước kẻ thù, là "con người không thể bị mua chuộc" ...).

– "Vì sao tư sản phản cách mạng tiến hành cuộc đảo chính ?" (ngăn chặn cách mạng tiếp tục phát triển vì động chạm nhiều đến quyền lợi của chúng).

– "Những nguyên nhân nào dẫn đến sự thất bại của phái Gia-cô-banh ?" (mâu thuẫn nội bộ phái cầm quyền, nhân dân xa rời chính phủ. Vì sao ? – thái độ của giai cấp tư sản Pháp).

4. Ý nghĩa lịch sử của Cách mạng tư sản Pháp cuối thế kỉ XVIII

– Vì sao nói : Cách mạng tư sản Pháp cuối thế kỉ XVIII là cuộc cách mạng tư sản triệt để nhất ? (do những kết quả đạt được – nêu cụ thể, lớn hơn so với cách mạng ở Anh và Bắc Mĩ, đặc biệt đã giải quyết vấn đề ruộng đất cho nông dân).

– Tác động, ảnh hưởng của Cách mạng tư sản Pháp cuối thế kỉ XVIII đối với trong nước (xem SGK) và nước ngoài (góp phần thúc đẩy cuộc đấu tranh cho mục tiêu dân tộc, dân chủ).

– Những hạn chế (xem SGK).

Sơ kết bài học

GV nhấn mạnh các điểm chủ yếu :

– Cách mạng Pháp cuối thế kỉ XVIII là cuộc cách mạng tư sản triệt để nhất ; nó đã lật đổ chế độ quân chủ chuyên chế trong nước và có ảnh hưởng đến sự phát triển lịch sử thế giới, để lại dấu ấn sâu sắc ở châu Âu trong suốt thế kỉ XIX và sang cả thế kỉ XX, được Lê-nin đánh giá là "Đại cách mạng".

– Quần chúng nhân dân có vai trò to lớn trong việc đưa đến thắng lợi và phát triển của Cách mạng tư sản Pháp cuối thế kỉ XVIII.

– Tuy có nhiều hạn chế, nhưng Cách mạng tư sản Pháp cuối thế kỉ XVIII đã để lại nhiều bài học, kinh nghiệm.

Gợi ý trả lời các câu hỏi và bài tập

1. Dựa vào SGK, chọn các sự kiện cơ bản để lập niên biểu, nói lên tiến trình phát triển của cách mạng.

2. Về vai trò quần chúng trong cách mạng, nêu các sự kiện về cuộc đấu tranh của nhân dân đã đưa cách mạng đến thắng lợi và phát triển.

3. Các sự kiện tấn công pháo đài Ba-xti – lập chế độ quân chủ lập hiến – chế độ cộng hoà – chuyên chính dân chủ cách mạng.

4. Dựa vào SGK, đoạn sơ kết bài học để nêu lên kết quả, mặt tích cực cũng như hạn chế của Cách mạng tư sản Pháp cuối thế kỉ XVIII.

V – TÀI LIỆU THAM KHẢO

"... 2. Cách mệnh thì phải có tổ chức rất vững bền mới thành công.

3. Đàn bà trẻ con cũng giúp làm việc cách mệnh được nhiều.

4. Dân khí mạnh thì quân lính nào, súng ống nào cũng không chống lại.

5. Cách mệnh Pháp hi sinh rất nhiều người mà không sợ ; ta muốn làm cách mệnh thì cũng không nên sợ phải hi sinh".

(Theo : Hồ Chí Minh. *Toàn tập*, tập 2, Sđd, tr. 274)

– "Người ta gọi đó là cuộc đại cách mạng thật là xứng đáng. Nó đã làm bao nhiêu việc cho giai cấp của nó, giai cấp mà nó phục vụ, giai cấp tư sản, đến nỗi toàn thế kỉ XIX – thế kỉ đem lại văn minh và văn hoá cho toàn thể nhân loại, đã trôi qua dưới dấu hiệu của cách mạng Pháp. Từ đầu này đến đầu kia thế giới, thế kỉ này chỉ có việc thi hành và thực hiện từng phần, hoàn thành những điều mà các nhà cách mạng vĩ đại Pháp của giai cấp tư sản tạo ra".

(Theo : V.I. Lê-nin, *Toàn tập*, tập XX, tr. 125, tiếng Nga)